

Incluziunea Romilor prin Educație

Document de Pozitie/Strategie privind Exprimarea
Obiectivului UE: Educația Romilor 2018-2028, prezentat în
cadrul întâlnirii internaționale pentru proiectul „Ambasadori
Romi”, organizată la Brașov, România în
iulie 2018

Proiectul „Integrarea prin Schimb de Experiență în Formarea Tinerilor Romi” (Ambasadori Romi) reprezintă o inițiativă de schimb de experiență, cu durată de un an, pentru tineri

Finanțată prin Programul Erasmus + și Centrul pentru Cooperare Internațională în Educație (DZS) din Republica Cehă, număr de identificare 2017-3-CZ01-KA205-046733.

Scopul proiectului este de a examina, de a analiza și de a face schimb de experiență între experți, mediatori și profesori în domeniul oportunităților de educare și angajare a romilor.

Proiectul vizează pregătirea unui document de strategie privind incluziunea romilor prin educație și a unui ghid de instruire pentru mediatorii romi specializați în domeniul ocupării forței de muncă.

Calitate de solicitant: Komunikujeme o.p.s. (Republica Cehă)

Organizațiile partenere: eduACT (Grecia) | Asociația MERGI INAINTE (România) | UC Limburg (Belgia) | INSTITOYTO PSYCHOKOINONIKIS ANAPTYXIS (Grecia) | OECON GROUP (Bulgaria) | Rinascita Sociale Salam House (Italia) | JOVENES HACIA LA SOLIDARIDAD Y EL DESARROLLO (Spania) | Thirst for Life Association (Bulgaria) și Qendra UET (Albania).

CUPRINS:

1. Introducere	pag. 3
2. Obstacole întâlnite în educația școlară	pag. 8
3. Piloni pentru susținerea educației tinerilor romi	pag. 10
4. Asigurarea mijloacelor instituționale și financiare necesare implementării politicilor naționale la nivel local	pag. 14
5. Crearea de sinergii între drepturile omului și eficiența economică	pag. 16
6. Accentuarea importanței participării romilor	pag. 16
7. PARTENERIAT PENTRU PROMOVAREA A CEEA CE FUNCȚIONEAZĂ	pag. 18
8. Recomandări	pag. 20
9. Concluzii	pag. 20

INTRODUCERE

Rezultatele sondajului realizat în 2011 în 11 State Membre UE și Sondajul Uniunii Europene privind Minoritățile și Discriminarea (EU MIDIS) realizat în 2016 de **Agencia pentru Drepturi Fundamentale a Uniunii Europene (FRA)**, care a inclus 9 State Membre UE au confirmat că, în mare parte, copiii romi se află în urmă cu reușitele educaționale și că există **o diferență semnificativă între copiii romi și restul copiilor înscriși în sistemul educațional**. În ciuda eforturilor depuse în ultimii ani în vederea extinderii și îmbunătățirii sistemului educațional pentru copiii romi, **peste 50% din copiii romi din Europa nu finalizează ciclul primar de învățământ și doar un sfert dintre copiii romi finalizează ciclul gimnazial și liceal**. Participarea în cadrul sistemului educațional scade dramatic după finalizarea învățământului obligatoriu, unde doar 15% din tinerii romi finalizează ciclul de învățământ liceal sau de învățământ vocațional. Nivelurile de analfabetism din rândul tinerilor romi continuă să rămână mari pentru Europa, unde aproape 50% din romi sunt analfabeți sau știu să scrie și să citească la un nivel mediu de competență. Nefinalizând învățământul obligatoriu, mulți dintre tinerii romi nu îndeplinesc condițiile de bază ale programelor de învățământ vocațional. Aceste procente scăzute de participare la educație pentru copiii și tinerii romi și nomazi sunt foarte alarmante, deoarece factorii educaționali au un impact direct și acut asupra șanselor în viață. **Datele arată faptul că tinerii romi sunt cei mai dezavantajați dintre tinerii din UE.**

Doilea Sondaj al Uniunii Europene privind Minoritățile și Discriminarea (EU MIDIS II) realizat în 2016 privind romii

30% din copiii romi trăiesc în locuințe în care cineva s-a culcat flămând, cel puțin o dată în luna precedentă.	53% din copiii romi participă la învățământul preșcolar, adesea mai puțin de jumătate din proporția de copii de vârsta lor din populația țării.	41% din romi consideră că au fost discriminați în ultimii 5 ani, în situații de zi cu zi, precum în căutarea unui loc de muncă, la muncă, în ceea ce privește locuințele, sănătatea și educația.
82% din romi nu știu de existența organizațiilor care sprijină victimele discriminării.		80% din romii intervievați prezintă risc de sărăcie, comparativ cu media UE de 17%.
46% nu au toaletă, duș sau baie în casă.	30% din romii care au participat la sondaj au un loc de muncă plătit, comparativ cu rata medie de angajare din UE pentru anul 2015, de 70%.	30% 30% trăiesc în locuințe fără apă

Sondajul identifică perspectivele educaționale pentru tinerii și copiii romi, după cum urmează:

- **Copiii romi din țările care au participat la sondaj rămân în urmă față de colegii lor în ceea ce privește indicatorii educaționali.**
- **Un procent foarte mic a continuat școala după finalizarea învățământului obligatoriu.** Datele sugerează că jumătate dintre romii cu vârsta cuprinsă între 15 și 18 ani nu merg la școală (48%). 69% din copiii romi din Grecia și 77% din cei din România care au vârsta necesară pentru învățământul obligatoriu frecventează școli; în toate celelalte țări incluse în sondaj, procentul este de 90% și peste. Doar 5% din romii cu vârsta cuprinsă între 18 și 24 ani, din toate cele nouă State Membre își continuă educația.
- Există un **procent ridicat de romi, fără nici o formă de educație**, în toate grupele de vârstă din sondaj, în special în cazul romilor care au peste 25 ani și a celor care locuiesc în Grecia, Portugalia, Spania și Croația.
- **Segregarea școlară reprezintă în continuare o problemă în Bulgaria, Grecia, Ungaria și Slovacia**, deși a fost interzisă prin lege și prin jurisprudența Curții Europene pentru Drepturile Omului. În Slovacia (62%), Ungaria (61%) și Bulgaria (60%), majoritatea copiilor romi (cu vârste între 6-15 ani) frecventează școli în care toți sau majoritatea colegilor lor sunt romi. Cu toate acestea, componența etnică a școlilor poate reflecta componența etnică a oamenilor care trăiesc în apropierea școlii.

30% din copiii romi trăiesc în locuințe în care cineva s-a culcat flămând, cel puțin o dată în luna precedentă.

53% din copiii romi participă la învățământul preșcolar, adesea mai puțin de jumătate din proporția de copii de vârsta lor din populația acelei țări.

Rezultatele sondajului indică faptul că, în ciuda eforturilor depuse de Statele Membre, acestea tot nu reușesc să-și atingă țintele de integrare, care reprezintă un element cheie al Strategiilor Cadru UE de Integrare Națională a Romilor din 2011. Rezultatele subliniază nevoia pentru:

- Sprijin pentru furnizarea de învățământ preșcolar și școlarizare integrată
- Oportunități mai bune de angajare și protecție socială mai mare pentru eradicarea sărăciei
- Educație și formare specifică pentru sprijinirea tinerilor romi și a femeilor romi în trecerea de la ciclul primar de învățământ la ciclul gimnazial și liceal și ulterior în găsirea unui loc de muncă.

Conform proiectului de cercetare al PAL¹⁾, deși aspectele culturale și socio-economice sunt extrem de diferite, școlarizarea în rândul copiilor romi/țigani reprezintă o problemă pentru toate țările din Europa: **acces limitat la școlarizare**,

¹⁾ <http://projectpal.eu/research/analysis-of-data-collected-and-research-finalization/>

prezență neregulată, abandon școlar, marginalizare și discriminare în școli, note mici sau eșec.

În multe țări, copiii romi frecventează **cele mai sărace școli sau se confruntă cu discriminarea în școli**, în care ei reprezintă o minoritate. Unii copii sunt trimiși pe nedrept în centre de „**educație specială**” pentru elevi cu dificultăți de învățare. În alte cazuri, copiilor li se respinge dreptul la educație din cauză că nu dețin documentația necesară. Sau, pur și simplu nu pot să se prezinte la ore, deoarece locuiesc departe de cea mai apropiată școală. **Exceptând aceste probleme, educația reprezintă principalul domeniu în care situația romilor s-a îmbunătățit**. În prezent sunt mai mulți copii romi care frecventează învățământul preșcolar (53% în 2016, față de 47% în 2011) – cele mai semnificative îmbunătățiri s-au înregistrat în Spania, Slovacia, Bulgaria, Ungaria și România – și mai puțini care abandonează devreme școala (68% în 2016, față de 87% în 2011). *Aceste cifre sunt în continuare prea mari, iar segregarea în educație reprezintă în continuare o problemă în multe țări; peste 60% din copiii romi sunt separați de alți copii în Slovacia, Ungaria și Bulgaria.*

În raportul din 2016, realizat ca urmare a vizitei tematice organizate în Polonia care viza educația și formarea profesională a romilor, **Comitetul Ad Hoc de Experti al Consiliului European pentru Probleme legate de Romi și Nomazi (CAHROM)** a observat că se pune foarte puțin accent pe educația și formarea profesională. Educația profesională se referă la învățământul ulterior celui obligatoriu, care pregătește tinerii pentru munca în profesii tehnice, aplicate și de meșteșug, prin intermediul unor școli, colegii și institute tehnice și profesionale specializate, în timp ce formarea profesională se referă la formarea abilităților și competențelor necesare pentru o anumită profesie.

Educația și formarea profesională nu sunt încă suficient de recunoscute drept priorități și soluții care oferă posibilități de mobilizare și emancipare a tinerilor romi și nomazi și de asigurare a unei autosuficiențe economice. Educația profesională poate fi văzută și ca un fel de „**curea de transmisie**” în piața muncii pentru cei care nu și-au continuat educația după finalizarea învățământului obligatoriu și care și-au asumat responsabilități familiale de la o vârstă fragedă. Ar trebui să se pună mult mai mult accent pe educația și formarea profesională, care poate fi considerată o „plasă de siguranță” pentru tinerii romi și nomazi aflați în situații de risc și, în același timp, ar trebui să se caute mijloace de deschidere a pieței muncii pentru angajarea romilor și nomazilor.

Ajunși la jumătatea **Deceniului de Incluziune a Romilor** este clar că încă mai sunt multe de făcut. Progresul de până acum nu a dus la schimbări semnificative, vizibile în viața de zi cu zi a majorității romilor. Nivelul crescut de migrare al romilor din State Membre „noi” în State Membre „vechi” a dus la reacții guvernamentale controversate și extrem de politizate. *În ultimii cinci ani a crescut atât numărul grupărilor și partidelor extremiste, de extremă dreapta, care au agende clare anti-romi, cât și numărul cazurilor de violență anti-romi raportate în Europa Centrală și de Est. Dată*

fiind situația actuală, **Fondul de Educație pentru Romi** consideră că **eliminarea diferentelor educaționale dintre romi și restul tinerilor reprezintă o urgență și o prioritate pentru îmbunătățirea situației romilor în Europa Centrală și de Est**. În acest scop, este necesară creșterea investițiilor pe termen lung în educația romilor, precum și luarea unor măsuri mai eficiente de abordare a celorlalte aspecte ale excluderii – *ocuparea forței de muncă, sănătate și locuințe, deoarece acestea au un efect de consolidare reciprocă*. Discriminarea și intoleranța față de romi atinge toate aspectele, inclusiv educația, drept pentru care, măsurile trebuie să țină cont de nevoia de abordare a acestei tendințe adânc înrădăcinate.

Analiza Anuală a Creșterii realizată de Comisia Europeană²⁾ a arătat că Statele Membre și UE mai au multe de făcut în vederea implementării Strategiei Europa 2020 și atingerii principalelor ținte susținute prin inițiative emblematice³⁾. În ceea ce privește mai multe State Membre, abordarea situației romilor cu privire la locurile de muncă, sărăcie și educație va contribui la progresul spre obiectivele Europa 2020 de ocupare a forței de muncă, incluziune socială și educație.

Obiectivele UE de integrare a romilor ar trebui să acopere **patru zone esențiale**, în funcție de dimensiunea populației de romi: accesul la educație, ocuparea forței de muncă, servicii medicale și locuințe. Aceste standarde minime ar trebui să se bazeze pe indicatori comuni, comparabili și de încredere. Îndeplinirea acestor obiective este importantă pentru a ajuta Statele Membre să își atingă țintele generale ale strategiei Europa 2020. În ceea ce privește accesul la educație, **Statele Membre ar trebui să se asigure că toți copiii romi au acces la un învățământ de calitate și că nu sunt supuși la discriminare sau segregare, indiferent dacă sunt sau nu sedentari. Statele Membre ar trebui să asigure, cel puțin, finalizarea ciclului primar de învățământ. De asemenea, ar trebui să crească nivelul de acces la învățământul și îngrijirea preșcolară de calitate și să reducă numărul cazurilor de abandon școlar prematur al ciclului gimnazial și liceal, conform strategiei Europa 2020. Tinerii romi ar trebui încurajați să urmeze atât ciclul gimnazial și liceal de învățământ, cât și învățământul superior.**

Reușitele educaționale sunt mult mai scăzute în rândul populației rome față de restul populației, deși această situație diferă de la un Stat Membru la altul. Deși participarea în ciclul primar de învățământ este obligatorie în toate Statele Membre, acestea din urmă au obligația de a se asigura că învățământul primar este disponibil pentru toți copiii aflați la vârsta necesară. Conform celor mai bune dovezi disponibile, furnizate de Sondajul privind Forța de Muncă din 2009, în UE o medie de 97,5% din copii finalizează învățământul primar.

Comisia a adoptat un Comunicat privind **Învățământul și Îngrijirea Preșcolară**, care a evidențiat faptul că *procentul de participare al copiilor romi este semnificativ mai scăzut*, deși nevoia lor de sprijin este mai mare. Creșterea nivelului de acces la

---

²⁾ COM(2011) 11, Analiza Anuală a Creșterii: formularea răspunsului cuprinzător al UE la criză.

³⁾ Dintre cele șapte inițiative emblematice, cea mai relevantă în acest caz este Platforma Europeană de Combatere a Sărăciei și a Excluziunii Sociale, Un Program pentru Dezvoltarea de Abilități Noi, Crearea de Noi Locuri de Muncă și a unei Uniuni Inovatoare.

Învățământul preșcolar de înaltă calitate, lipsit de segregare, poate juca un rol important în depășirea dezavantajelor educaționale cu care se confruntă copiii romi, după cum arată și acțiunile pilot de integrare a romilor desfășurate în prezent în unele State Membre, cu contribuții de la bugetul UE.

Pe baza sondajelor analizate și a informațiilor colectate prin intermediul proiectului, experții au decis și au stabilit de comun acord **7 piloni comuni** de sprijinire a educației tinerilor romi. Obiectivele sunt prezentate pe scurt în tabelul de mai jos:

1	Implicarea și Motivarea Familiilor	
2	Programe Opționale pentru Școli și Grădinițe	
3	Educație Creativă pentru Copiii Romi	
4	Nivel înalt de sprijin educațional pentru copiii și tinerii romi	
5	Dezvoltarea profesională cadrelor didactice care predau copiilor și tinerilor romi	
6	Reînceperea Educației Profesionale	
7	Ambasadori Romi	

OBSTACOLE ÎNTÂLNITE ÎN EDUCAȚIA ȘCOLARĂ

Educația este principalul domeniu în care situația romilor s-a îmbunătățit. Printre reușitele din domeniul educației se numără *reforma legislativă, structurile de incluziune, creșterea nivelului de participare a romilor, îmbunătățirea competențelor multiculturale, sprijinirea elevilor romi și a profesorilor și contactul cu părinții*. Printre provocările care încă pun probleme se numără **ratele ridicate ale abandonului școlar prematur, dificultatea promovării unei tranziții eficiente a romilor spre învățământul gimnazial, liceal și superior, deficiențele lingvistice și discriminarea**.

Conform cercetării realizate pentru implementarea **proiectului de cercetare al PAL**, copiii romi încă **se confruntă cu bariere lingvistice și intoleranță etnică din partea profesorilor și colegilor**. Pe baza declarațiilor date de respondenți, putem trage concluzia că principalul motiv pentru care copiii romi nu obțin rezultate mai bune în sistemul de învățământ este **SĂRĂCIA**.

Problema nivelului ridicat de abandon școlar se datorează, în mare parte, nivelului ridicat de sărăcie din rândul familiilor romi, educației costisitoare, căsătoriilor la vârste fragede și caracterului descurajant al programei actuale.

Proiectul și rețeaua PAL, care au lucrat cu romii și au o experiență vastă în acest domeniu, propun adaptarea următoarelor inițiative la nivel național și european:

REFORMA EDUCAȚIEI: Statul ar trebui să sprijine părinții și copiii romi prin furnizarea echipamentului școlar necesar (creioane, pixuri și caiete), sprijin în învățare (profesori disponibili după ore, asistenți romi și mediatori romi), învățământ cultural și creativ liber și burse de studiu pentru licee și universități. **PROGRAMA** disponibilă în școlile din Europa **nu corespunde diversității multiculturale** și trebuie adaptată prin *predare de tip recuperare, motivare, programe specifice și sprijin școlar, tratament egal, schimbarea programului școlar (implicarea mediatorilor culturali și dialogul și sprijinul familial, implicarea părinților), stimularea talentelor, competențelor (în principal cele artistice precum muzica, dansul și meșteșugul) și schimbarea strategiei și propunerea unei evaluări inovatoare a abilităților și intereselor copiilor romi, care să se bazeze pe rezolvarea sarcinilor în cadrul jocurilor, compunerea și exprimarea prin muzică sau imagini*. Barierele lingvistice ar putea fi depășite cu ajutorul unei perioade anterioare grădiniței și școlii primare, perioadă în care copiii romi și imigranți să învețe limba și să se adapteze la noul mediu. **Asistenții și mediatorii romi reprezintă o soluție bună în acest sens.**

Sprijinirea educației incluzive ar fi crucială, iar **crearea unui cadru legislativ național și a unei rețele de instituții educaționale care să emancipeze romii** reprezintă măsura pozitivă dorită. Cercetări suplimentare au fost prezentate ca parte din raportul: „**Egalitate și excluziune: Cadru UE anti-discriminare și tendințe în jurisprudență cu privire la drepturile romilor în educație și ocuparea locurilor de muncă**”.

EDUCAȚIA INCLUZIVĂ: [Recomandarea Consiliului din 2011](#) cu privire la politicile de **reducere a abandonului școlar prematur** recomandă includerea de măsuri țintă de incluziune pentru cele mai vulnerabile grupuri, inclusiv pentru romi. Ca urmare a [Declarației de la Paris](#), Comisia și-a mărit nivelul de sprijin pentru **EDUCAȚIA INCLUZIVĂ**. Una dintre priorități o reprezintă ***protejarea educației copiilor și tinerilor dezavantajați, inclusiv a romilor, prin asigurarea unei educații și formări care să corespundă nevoilor acestora***. Sprijinirea dezvoltării educației incluzive va spori formele de auto-reflecție și instrumentele de îmbunătățire a învățământului preșcolar incluziv. Documentul de discuție „[Romii sunt egali: Alternative pentru sărăcie, rasism și excluziune în educație și ocuparea locurilor de muncă](#)” prezintă informații mai detaliate despre aceste probleme. Campania de Conștientizare, intitulată [Nu este prea târziu](#)” a fost sprijinită ca parte din proiectul PAL și a implicat peste 10.000 persoane din UE.

În medie, romii reprezintă o populație foarte tânără. Drept urmare, este important să se lucreze cu această parte a populației, care se va transforma în curând în cetățeni responsabili ai Statelor Membre și UE. Tinerețea reprezintă perioada din viață în care, majoritatea oamenilor, se revoltă împotriva situației existente din motive justificate sau nu. Dar dacă se află în situația în care nu au nimic de pierdut pentru că nu posedă nimic, nu își pot pierde statutul social pentru că sunt excluși din punct de vedere social, nu-și pot pune în pericol viitorul pentru că nu au așteptări, au o stimă de sine scăzută și o identitate etichetată, ar îndrăzni să facă orice. Prevenirea comportamentului radical în rândul tinerilor începe prin incluziune, integrare și un nivel de trai demn. Dacă nu vrem să avem parte de „zone interzise” sau cuiburi de infractori în rândul romilor, trebuie să le oferim tinerilor oportunități pentru o viață mai bună, posibilități creative de petrecere a timpului liber, distracție, sport etc. La fel de importantă este și prevenirea abandonului școlar prematur, ca o a doua șansă la educație. Cu un nivel mai bun de educație și oportunitățile de angajare vor fi mai bune. Scenariul cel mai pesimist este că își vor petrece tinerețea pe străzi.

PILONI PENTRU SPRIJINIREA EDUCAȚIEI TINERILOR ROMI

Proiectul „Integrarea prin Schimb de Experiență în Formarea Tinerilor Romi” (**Ambasadori Romi**) reprezintă o inițiativă de schimb de experiență, cu durată de un an, pentru tineri, finanțată prin Programul Erasmus + și Centrul pentru Cooperare Internațională în Educație (DZS) din Republica Cehă, număr de identificare **2017-3-CZ01-KA205-046733**. Scopul proiectului este de a examina, de a analiza și de a face schimb de experiență între experți, mediatori și profesori în domeniul oportunităților de educare și angajare a romilor.

Proiectul vizează pregătirea unui document de strategie privind incluziunea romilor prin educație și a unui ghid de instruire pentru mediatorii romi specializați în domeniul ocupării forței de muncă.

Experții au stabilit și au propus **7 piloni principali** de sprijinire a educației tinerilor romi, care au fost creați pe baza cercetării implementate și a celor 10 Principii de Bază Comune privind Incluziunea Romilor.

În vederea **elaborării unui document de strategie privind Exprimarea Obiectivului UE: Educația Romilor 2018-2028**, este necesară implementarea **DISCRIMINĂRII POZITIVE**. *Poziția minorității rome este încă departe de cea a celorlalți cetățeni UE și necesită tratament special, prevenire, protecție și măsuri. Recomandarea noastră este ca statele UE să implementeze discriminarea pozitivă în educație prin politici naționale de prevenire.*

În opinia noastră, cea mai eficientă metodă de a obține cele mai bune rezultate este sinergia proiectelor privind romii și a celor mai importante documente, precum Cadrul UE pentru Strategii Naționale de Integrare a Romilor până în 2020. Există multe probleme cu care se confruntă romii și este necesar să se pună accentul pe obiective concrete și efecte consolidate.

CONCLUZIA noastră este că discriminarea pozitivă a romilor reprezintă o parte necesară a strategiei. În același timp, este necesară și sensibilizarea populației cu privire la cultura romă și la discriminarea pozitivă în vederea evitării unor reacții negative, proteste, instigări la ură și alte forme de discriminare publică. **Romii ar trebui să se gândească la ce este benefic pentru comunitatea lor: pe de o parte, discriminarea pozitivă include riscul colectării de date pe baza CNP-ului, pe de altă parte reprezintă un punct de pornire mai bun.**

Pilonul 1

Implicarea și Motivarea Familiilor

Având în vedere că familia reprezintă cheia procesului educațional, experții din cadrul proiectului Ambasadori Romi propun implicarea activă a familiilor și părinților romi în procesul de învățare, drept pilon pentru integrarea educațională. Având în vedere că valorile familiale sunt foarte importante în comunitatea romă, modelul furnizat de părinți și sprijinul familiei reprezintă instrumente importante pentru creșterea procentului educație în rândul copiilor și scăderea procentului de abandon școlar.

Altfel spus...

De cele mai multe ori, părinții romi nu sunt conștienți de cât de important este să-și trimită copiii la școală și de implicarea necesară. Drept urmare, ei nu sunt suficient de implicați în educația școlară a copiilor lor. Din motive financiare, mulți părinți își obligă copiii să muncească de la vârste fragede sau să stea acasă să aibă grijă de frații și surorile lor. Cea mai mare problemă a familiilor rome este să găsească mijloace de satisfacere a nevoilor de zi cu zi. Din cauza căsătoriilor și nașterilor la vârste fragede, copiilor romi le este greu să meargă la școală. Într-adevăr, mulți tineri formează cupluri înainte de vârsta de 16 ani, iar nașterea primilor copii împiedică tinerele fete să frecventeze școala.

Cum se poate realiza acest lucru?

- Ateliere pentru familii, în cadrul cărora să se explice scopul educației și beneficiile aferente;
- Schimb de experiență cu alți parteneri;
- Ziua Porților Deschise, în cadrul căreia familiile pot vizita școala și facilitățile;
- Campanie de Sensibilizare cu scop de motivare

Pilonul 2

Programe Opționale pentru Școli și Grădinițe

Profesorii asistenți din cadrul învățământului preșcolar, în calitate de „intermediari culturali”, joacă un rol extrem de important în sprijinirea copiilor romi în învățarea limbii oficiale și integrarea în școli. Problema limbii există mai ales în țările din Europa de Est, unde limba romă a fost bine conservată, în ciuda manifestării istorice și a faptului că este doar o limbă vorbită. Sondajele realizate de UNDP (Programul Națiunilor Unite pentru Dezvoltare) arată că 54% din romii intervievați vorbesc limba romă acasă.

Altfel spus...

Un alt obstacol major este reprezentat de problema necunoașterii limbii oficiale a țării în care trăiesc romii. Majoritatea copiilor romi încep școala cu puține cunoștințe legate de limba oficială a țării, lucru care face imposibilă avansarea lor școlară. Drept urmare, ei sunt dezavantajați față de ceilalți elevi, care cunosc bine limba și nu au probleme în continuarea studiilor.

Nevoia de creare a unor materiale de predare în limba romă devine din ce în ce mai vizibilă. Existența unor manuale în limba romă ar putea încuraja copiii romi să meargă la școală și să studieze și i-ar putea încuraja pe părinți să-și trimită copiii la școală.

Cum se poate realiza acest lucru?

- Adaptarea programelor din școli și grădinițe pentru educarea copiilor romi;
- Manuale școlare în limba romă;
- Formarea asistenților școlari, mediatorilor și coordonatorilor romi și educatorilor din grădinițe în vederea utilizării unor metode noi de predare și a unei programe opționale.

Pilonul 3 **Educație Creativă** **pentru Copiii Romi**

Gândirea și procesul educațional creativ au fost extrem de dezbătute în ultimii 5 ani, în încercarea de a mări interesul pentru școală și citit al copiilor și adolescenților. Acest proces este des utilizat în cazul copiilor cu probleme de concentrare și al imigranților. Prezentarea cunoștințelor sub formă de jocuri și competiții este întotdeauna un instrument puternic și eficient.

Altfel spus...

Accesul romilor la educație depinde în mod direct de standardul de educație oferit. Se observă adesea că standardul de educație furnizat copiilor romi este mai scăzut decât cel furnizat către restul populației. Lipsa de motivație a profesorilor de a lucra cu copii din alte culturi, prejudecățile față de familiile rome și lipsa formării reprezintă factori care contribuie la nivelul scăzut de educație oferit romilor. Prin această abordare, majoritatea populației dobândește instrumentele și competențele necesare înțelegerii culturii majoritare. Drept urmare, promovarea înțelegerii reciproce ajută la eliminarea prejudecăților de ambele părți. Cu toate acestea, această abordare nu implică concesii legate de drepturile fundamentale ale omului.

Cum se poate realiza acest lucru?

- Programe și materiale creative de predare pentru profesori;
- Cursuri de introducere și concursuri naționale;
- Fonduri naționale suplimentare pentru educația creativă

Pilonul 4 **Nivel înalt de** **sprijin educațional** **pentru copiii și** **tinerii romi**

Scopul acestui pilon este de a contribui la crearea unei mase importante de absolvenți de învățământ superior romi, mândri de identitatea lor romă, adaptați din punct de vedere academic și social, care dețin abilitățile și competențele necesare pentru a deveni profesioniști în domeniul lor, dar care rămân, în același timp, strâns legați de comunitatea romă și căreia îi sprijină avansarea și incluziunea în societate.

Altfel spus...

Sondajele arată că, în unele State Membre, doar un număr mic de copii romi finalizează ciclul primar de învățământ. Copiii romi tind să fie suprareprezențați în școlile pentru copii cu nevoi speciale și în școlile segregate. Este nevoie ca legătura dintre comunități să se consolideze prin mediatori culturali/școlari, biserici, asociații religioase sau comunități și prin participarea activă a părinților romi, în vederea îmbunătățirii competențelor interculturale ale profesorilor, reducerii segregării și asigurării respectării datoriei de a participa la ciclul primar de învățământ.

Cum se poate realiza acest lucru?

- Subvenții și burse pentru studenții și elevii romi și informarea cu privire la rezultatele și modul de utilizare al acestora;
- Cursuri și subiecte privitoare la cultura romă;
- Materiale gratuite furnizate de către administrația locală și de actorii locali;

Pilonul 5

Dezvoltarea profesională a procesului de predare pentru copii și tinerii romi

Rolul jucat în procesul educațional de mediatorii școlari, asistenți și profesori este foarte important pentru implementarea eficientă a procesului de integrare. Copiii romi trebuie sprijiniți de profesori, care au fost instruiți să lucreze cu grupul specific sau de asistenți/mediatori implicați activ în procesul educațional de zi cu zi.

Altfel spus...

Structurile școlare și standardul serviciilor educaționale reprezintă aspecte majore ale principiului dreptului de acces la școli. Majoritatea copiilor romi frecventează școli sau clase în care romii reprezintă majoritatea. În multe țări, școlile frecventate de romi sunt localizate în zonele în care locuiesc romii, iar standardul educațional furnizat este mai scăzut decât în alte școli. De exemplu, în Bulgaria, faptul că majoritatea romilor trăiesc împreună în ghetouri a influențat decisiv segregarea spațială.

De multe ori, copiii romi frecventează „școli de recuperare pentru copii cu dizabilități mintale”. În majoritatea cazurilor, copiii romi care frecventează aceste școli nu suferă de fapt de probleme mintale.

Cum se poate realiza acest lucru?

- Crearea unei programe de formare a profesorilor care lucrează cu copii romi;
- Diplomă Universitară pentru profesorii care lucrează ca profesori principali în educația fundamentală, în limba romă și în școli segregate;
- Schimb de experiență.

Pilonul 6 Reînceperea Educației Vocaționale

Educația și formarea profesională nu sunt încă suficient de recunoscute drept priorități și soluții care oferă posibilități de mobilizare și emancipare a tinerilor romi și nomazi și de asigurare a unei autosuficiențe economice. Educația profesională poate fi văzută și ca un fel de „curea de transmisie” în piața muncii pentru cei care nu și-au continuat educația după finalizarea învățământului obligatoriu și care și-au asumat responsabilități familiale de la o vârstă fragedă.

Altfel spus...

Educația profesională se referă la învățământul ulterior celui obligatoriu, care pregătește tinerii pentru munca în profesii tehnice, aplicative și de meșteșug, prin intermediul unor școli, colegii și institute tehnice și profesionale specializate; în timp ce formarea profesională se referă la formarea abilităților și competențelor necesare pentru o anumită profesie.

Cum se poate realiza acest lucru?

- Întâlniri și centre de informare pentru informarea copiilor și tinerilor romi cu privire la oportunitățile educației profesionale și la a doua șansă la educație;
- Sprijinirea Inițiativelor Tinerilor pentru educația și formarea profesională și întâlniri de autopercepție;
- Creșterea procentului de participare al copiilor și tinerilor romi la cursuri de formare și ore de educație și formare profesională cu diverse subiecte relevante pentru aceștia;
- Relație Directă între cursurile de formare și angajatori.

Pilonul 7 **Ambasadori Romi**

Importanța mentorilor romi, așa-numiții „ambasadori”, ca modele de urmat reprezintă un potențial instrument pentru implementarea eficientă a procesului de integrare a romilor. Prezentarea succesului și a rezultatelor bune ale educației în dezvoltarea personală sunt esențiale.

Altfel spus...

Automotivarea este foarte importantă pentru dezvoltarea personală a copiilor, dar mai ales pentru copiii din grupuri marginalizate. Sprijinul mentorilor, care inspiră indivizii și sunt văzuți drept idoli, reprezintă una dintre metodele cele mai simple de schimbare a percepției tinerilor cu privire la beneficiile procesului educațional.

Cum se poate realiza acest lucru?

- Crearea unei rețele de modele de urmat pentru romi, în cadrul căreia romii de succes să-și împărtășească poveștile;
- Schimb de bune practici și povești pentru sensibilizarea comunității;
- Proces de orientare și automotivare.

ASIGURAREA MIJLOACELOR INSTITUȚIONALE ȘI FINANCIARE NECESARE IMPLEMENTĂRII POLITICILOR NAȚIONALE LA NIVEL LOCAL

În dezvoltarea experienței Statelor Membre, inclusiv a celor care participă la Deceniul de Incluziune a Romilor, Comisia solicită Statelor Membre să-și alinieze **strategiile naționale de integrare a romilor** la abordarea propusă mai sus și să-și extindă perioada de planificare până în 2020. *Statelor Membre care nu au implementat încă strategii naționale de integrare a romilor li se cere să stabilească obiective similare, în funcție de dimensiunea populației rome care trăiește pe teritoriile lor și să țină cont de punctele lor diferite de pornire, precum și de specificul acestor populații.*

Strategiile naționale ale Statelor Membre ar trebui să urmeze o abordare vizată, conform **Principiilor Comune de Bază privind Incluziunea Romilor**, care să contribuie la integrarea socială a romilor în societate și la eliminarea segregării existente.

În vederea asigurării implementării unor politici eficiente în Statele Membre, Comisia

Zece principii comune de bază privind Incluziunea Romilor

1. Politici constructive, pragmatice și nondisciplinare
1. Vizare explicită, dar neexclusivă
2. Abordarea interculturală
3. Vizarea convenționalului
4. Conștientizarea dimensiunii genului
6. Transferul politicilor bazate pe probe
7. Utilizarea instrumentelor UE
8. Implicarea autorităților regionale și locale
9. Implicarea societății civile
10. Participarea activă a romilor

propune dezvoltarea de strategii naționale de integrare a romilor sau, acolo unde acestea există deja, **adaptarea acestora la obiectivele UE de integrare a romilor**, cu acțiuni vizate și suficientă finanțare (națională, UE și altele) în vederea îndeplinirii lor. Comisia propune soluții pentru eliminarea barierelor actuale, în vederea utilizării mai eficiente a fondurilor UE și pune bazele unui mecanism eficient de monitorizare pentru asigurarea rezultatelor concrete.

Nivelul național este important datorită sistemului legislativ, prin care drepturile minorităților sunt asigurate și, în caz de încălcare, duc la persecuție.

Nivelul UE este important deoarece furnizează un cadru mai larg față de cel național, cu un numitor comun pentru toate Statele Membre și reprezintă o busolă pentru strategiile și legislațiile naționale privind incluziunea. În plus, UE finanțează proiecte cofinanțate pentru îmbunătățirea poziției, incluziunii și integrării sociale a romilor. La nivelul UE există o **platformă națională a romilor** precum și alte instituții reprezentante ale romilor, care ar putea avea influență la nivel UE, național, regional și municipal.

Pe lângă nivelul UE și național, mai este important și nivelul comunității în care trăiesc romii. Conform proverbului rom: „Așa sat, așa romi”, atunci când vecinii sunt dispuși să comunice și sunt toleranți față de minorități, pot trăi împreună cu romii ca niște buni vecini.

Ca urmare a deciziei luate în cadrul celui de-Al Treilea Summit al Romilor organizat la Bruxelles în data de 4 aprilie 2014, în jur de 500 de reprezentanți ai instituțiilor UE, guvernelor și parlamentelor naționale, organizațiilor internaționale, primarilor, organizațiilor societății civile (inclusiv organizații rome) și ai autorităților locale și regionale au fost invitați să-și exprime părerile cu privire la avansarea implementării Cadrului UE pentru strategiile naționale de integrare a romilor. Principalul subiect dezbătut în cadrul Summitului a fost **abordarea locală a incluziunii romilor atât în UE**, cât și în țările aflate în curs de aderare la UE.

De asemenea, s-a mai propus coordonarea membrilor și dezvoltarea de instrumente în vederea consolidării politicilor naționale și europene din domeniu, precum și următoarele subiecte:

- Implementarea tuturor politicilor privind romii la nivel local;
- Furnizarea de fonduri UE pentru autoritățile locale și regionale, în vederea sprijinirii integrării romilor;
- Crearea unei realități locale privind integrarea romilor în țările aflate în curs de aderare.

De asemenea, Comisia a **DECIS** implementarea efectivă a [Strategiilor Naționale de Integrare a Romilor](#). Eforturile coordonate depuse de actanții europeni, naționali și locali, care au dus la crearea platformelor naționale ale romilor, vor aduce împreună toți experții romi și le vor sprijini cooperarea. CE a creat **28** de **puncte de contact naționale** pentru implementarea strategiilor naționale de integrare a romilor, formate, în mare parte, din instituții publice (ministere și birouri guvernamentale). **SOLUȚIA** pentru coordonarea eficientă a eforturilor tuturor strategiilor și inițiativelor naționale de integrare a romilor implică crearea unei **Rețele europene, neguvernamentale pentru sprijinirea romilor și nomazilor** care va face schimb de experiență și va coopera în vederea îndeplinirii obiectivelor generale de integrare din domeniul educației, ocupării forței de muncă, sănătății și locuințelor pentru romi.

Până în momentul de față, partenerii din cadrul proiectului „*Combaterea discriminării romilor în educație și ocuparea forței de muncă în UE*” (PAL) a creat o rețea europeană (**Rețeaua PAL**) care va furniza activități de creștere a nivelului de sensibilizare și formare în ceea ce privește prioritățile și politicile bazate pe cele mai bune probe disponibile și ghiduri pentru utilizarea rentabilă a instrumentelor, intervențiilor și sistemelor, în vederea asigurării și monitorizării progresului în îndeplinirea obiectivelor naționale și europene. În prezent, Rețeaua este formată din **74 de membri din 23 de țări europene și va fi constituită în mod oficial în anul 2018, în Belgia**.

CREAREA DE SINERGII ÎNTRE DREPTURILE OMULUI ȘI AGENDA PRIVIND EFICIENȚA ECONOMICĂ

În ceea ce privește incluziunea romilor în educație, este esențială asigurarea unei legături strânse între argumentele pentru drepturile omului și eficiența economică.

Dacă se utilizează doar argumentul drepturilor omului, acest lucru poate fi foarte dăunător, în special dacă generează percepția că romii necesită drepturi speciale sau o interpretare specială a acestora, mai ales având în vedere că romii sunt adesea percepuți drept persoane care nu acceptă toate obligațiile care le revin în calitate de cetățeni. Pe de altă parte, argumentul economic nu este suficient de puternic de unul singur pentru a lupta împotriva discriminării înrădăcinate. Raționamentul economic poate fi cel mai convingător pentru tehnocrați, dar, de cele mai multe ori, el nu este atât de convingător pentru politicieni sau publicul general.

După cum am menționat mai sus, mai multe evaluări arată că accesul romilor la serviciile de bază este adesea contrabalansat de costurile mari ale consecințelor unui nivel de trai scăzut, ceea ce duce la excluderea sistematică a romilor. În ceea ce privește drepturile omului, Națiunile Unite, Consiliul Europei și, în special, Parlamentul European au adoptat mai multe texte care descriu drepturile minorităților și egalitatea de șanse. Unele dintre aceste rezoluții se referă în mod direct la educație.

© Cypress Collectibles

Fondul de Educație pentru Romi atrage atenția asupra importanței unei bune conduceri în sistemele educaționale, iar **buna conducere necesită politici și programe care să respecte legislația țării, care, la rândul ei, ar trebui să respecte standardele europene.** Una dintre problemele întâlnite este faptul că, odată ce o țară a aderat la UE, unul dintre stimulenții cheie care îi determină pe legislatori și ofițerii publici să acționeze în beneficiul drepturilor omului, își pierde puterea, deoarece UE deține relativ puțină influență asupra modului în care statele membre își rezolvă problemele legate de minorități, mai ales în ceea ce privește educația, deoarece educația rămâne responsabilitatea fiecărui stat membru în parte.

ACCENTUAREA IMPORTANȚEI PARTICIPĂRII ROMILOR

Participarea beneficiarilor este întotdeauna importantă, iar literatura de specialitate privind dezvoltarea a subliniat impactul pozitiv al participării: Atunci când abordările bine structurate și implementate privind participarea cresc angajamentul participanților din cadrul unui proiect, acestea cresc și durabilitatea, prin reducerea riscului de conflict, prin creșterea nivelului de încredere și crearea de canale de comunicare între părțile interesate. Se cunosc de asemenea și neajunsurile participării: necesită timp, poate utiliza mai multe resurse pe termen scurt, în timp ce beneficiile se vor resimți doar pe termen mediu sau lung și necesită instituții adaptate, personal format în mod specific și metode bine structurate. Mecanismele de participare prost structurate pot cauza rezultate mai rele decât lipsa totală de participare.

În ceea ce privește educația romilor, participarea este esențială din mai multe motive. Unul dintre motive este nevoia de emancipare a comunităților rome. Până de curând, se întâmpla rar ca romii să reprezinte o forță politică puternică și bine organizată la nivel local și național, drept pentru care, cu câteva excepții, participarea acestora în cadrul organelor legislative și alese era foarte mică, drept urmare, aceștia aveau o capacitate redusă de influențare a politicilor și programelor specifice. Dacă nu devin o forță care să poată influența jocul democratic al puterii, reușitele romilor în influențarea reformelor economice vor fi limitate. Drept urmare, este esențial ca elitei minorităților să i se furnizeze o voce și vizibilitate, deoarece această elită este încă mică și necesită sprijin, iar participarea poate duce la stimularea interesului romilor în implicarea în viața publică. Acest lucru este valabil la nivel regional, național și local. Beneficiile participării la angajamentul colectiv în societate nu sunt evidente pentru persoanele care au fost discriminate pentru atât de mult timp. **Participarea creează angajamente și motivație.** Dacă sunt bine administrate, eforturile depuse pentru a permite participarea pot stabili încrederea necesară pentru programe de succes.

Al doilea motiv pentru care participarea este importantă este faptul că părinții romi tind să fie mai puțin implicați decât alți părinți în conducerea școlii și în interacțiunea cu personalul școlii. Acest lucru se datorează mai multor factori, precum nivelul scăzut de educație al romilor, percepția acestora că nu vor fi ascultați sau faptul că mecanismele de adaptare necesare combaterii sărăciei nu le oferă timpul și resursele necesare participării în mod eficient. **Experiența dobândită prin proiectele de educație pentru romi arată că nivelul scăzut de implicare al părinților se poate schimba rapid și că acest lucru nu reprezintă de fapt o problemă atât de mare, pe cât s-ar crede.** Dacă părinții sunt ascultați în școală și beneficiază de minimul de sprijin și de explicațiile necesare, prin intermediul programelor de asistență (precum mediatorii școlari), atitudinea lor se schimbă rapid. De asemenea, programele mai arată că atunci când părinții se angajează să participe, acest lucru are un impact rapid asupra reușitei copiilor romi în școli.

Al treilea motiv pentru care participarea organizațiilor rome și a personalului rom în implementare este importantă este faptul că stereotipurile, de ambele părți, au distrus adesea încrederea dintre comunitățile rome și restul comunităților. În general, comunitățile rome reacționează mult mai bine la organizații rome și la personal rom. Aceste organizații pot reprezenta intermediari excelenți între diverse organizații și comunitatea romă. Personalul rom și organizațiile rome reprezintă adesea modele excelente de urmat, care pot demonstra comunităților relativ închise că integrarea nu înseamnă neapărat pierderea identității și expunerea la discriminare.

Pentru a consolida aceste principii călăuzitoare, este importantă implicarea comunității locale în proiectarea și implementarea intervențiilor. Membri comunității locale știu ce este necesar, de ce acest lucru este necesar, care sunt barierele, ce se poate face în această privință, ce este accesibil pentru utilizatori și ce se poate menține.

Participarea crește sentimentul de proprietate asupra comunității și capacitatea locuitorilor de a menține și de a opera o intervenție, măbind astfel șansele durabilității în timp.

Un rol activ în comunitățile romi dezavantajate contribuie și la incluziunea socială a acestora. În același timp, participarea celorlalte comunități este esențială în obținerea sprijinului acestora pentru intervenție, evitarea stigmatizării romilor și protejarea interacțiunii și cooperării dintre romi și restul locuitorilor, pe baza intereselor comune. În acest scop, asocierea cu organizațiile societății civile care au stabilit relații de încredere cu comunitățile romi dezavantajate este utilă. Actanții din cadrul societății civile pot juca un rol important în abordarea și angajarea acestor comunități, deoarece, de cele mai multe ori, lipsa de încredere în autorități împiedică participarea activă a romilor dezavantajați la proiectele oficiale. De asemenea, mediatorii romi și asistenții sociali pot facilita identificarea, planificarea și implementarea intervențiilor la nivel local. Aceștia pot contribui la eliminarea deficitului de comunicare dintre autoritățile locale și romi, ajutând astfel la îmbunătățirea formatului intervențiilor și la creșterea nivelului de utilizare al acestora.

PARTENERIAT PENTRU PROMOVAREA A CEEA CE FUNCȚIONEAZĂ

Parteneriatul este esențial pentru avansarea obiectivului de reducere a diferențelor educaționale dintre romi și restul copiilor/tinerilor și pentru obținerea reformei necesare în sistemele de educație. Dezvoltarea rapidă a descentralizării înseamnă că adesea, guvernele centrale, de unele singure, au capacități limitate de asigurare a implementării corespunzătoare a politicilor naționale. Drept urmare, este nevoie de parteneri locali, dar parteneriatele implică niște condiții prealabile, care necesită, în primă fază, o mai bună înțelegere a **impactului politicilor, iar documentarea cu privire la ceea ce funcționează și ceea ce nu funcționează este foarte importantă.**

Deși s-au scris multe despre educația romilor în Europa Centrală și de Est, există totuși puține informații cu privire la ceea ce funcționează și ceea ce nu funcționează și la impactul reformelor recente. **Este evident că țările, precum Ungaria, care s-au angajat puternic în procesul de integrare al minorităților în sistemul de învățământ și care au transformat acest angajament în politici concrete și alocări bugetare, au avut mai mult succes în acest sens.** Deși Ungaria mai are de rezolvat niște probleme serioase, populația romilor are rezultate mult mai bune la educație decât populațiile romi din Slovacia, Bulgaria sau România. Acest proces este important, deoarece ajută la combaterea stereotipurilor negative legate de romi și educație, care încă influențează puternic atitudinea publicului general, a guvernelor și chiar a agențiilor pentru dezvoltare egală și a donatorilor. Printre cele mai întâlnite stereotipuri se numără faptul că părinții romi nu sunt interesați de educație, că romii păstrează vechile tradiții, precum căsătoria la vârste fragede, care nu sunt compatibile cu mentalitatea modernă, că romii nu se pot integra în rândul celorlalți copii și că necesită educație specială sau separată și că problemele care au ca obiectiv îmbunătățirea rezultatelor școlare ale romilor nu funcționează bine, sunt costisitoare și necorespunzătoare și nu au nici un impact asupra pieței muncii. Experiența Ungariei a arătat faptul că acestea nu sunt decât niște stereotipuri.

Deja știm prea bine că unele politici au efecte pozitive de lungă durată, iar înțelegerea motivului și modului în care s-au obținut aceste rezultate poate furniza instrucțiuni clare cu privire la ce este de făcut. Succesul anumitor politici a fost

documentat prin lucrarea privind educația a Consiliului Europei⁴⁾, OSI, Banca Mondială, Programul Națiunilor Unite pentru Dezvoltare și mai multe universități implicate în acest domeniu. Beneficiile politicilor bune sunt confirmate și prin primul feedback obținut pentru proiectele finanțate de Fondul de Educație pentru Romi. Acestea includ următoarele informații:

- **Educația desegregată** este mai bună decât segregarea când vine vorba de îmbunătățirea performanțelor școlare ale copiilor romi și de faptul că anumite modele funcționează.
- **Bursele** sunt foarte importante pentru învățământul gimnazial, liceal și superior. Se știe deja că bursele au un impact puternic asupra frecvenței școlii de către romi, dar acestea ar fi și mai eficiente dacă ar include și servicii de orientare și consiliere.
- **Înscrierea la cel puțin un an de învățământ preșcolar** reprezintă probabil cea mai eficientă investiție prin care copiii pot fi ajutați să obțină rezultate bune în învățământul primar și chiar ulterior, în învățământul gimnazial și liceal.
- **Recunoașterea valorilor culturale și a limbii native** creează un mediu care favorizează integrarea.
- **Implicarea părinților și a comunității** este esențială pentru creșterea procentelor de înscriere în școli și pentru îmbunătățirea performanțelor copiilor.
- **Plasarea romilor în școli sau clase speciale** pentru copii cu dizabilități de învățare este un dezastru și ar trebui abolită fără întârziere.
- În Europa Centrală, majoritatea persoanelor au o atitudine pozitivă față de ideea de **finanțare publică a educației romilor**.⁵⁾
- **Țările care beneficiază de politici exhaustive cu sisteme bune și stimulente au rezultate mai bune** decât cele care evită problema.
- **Nevoi suplimentare care necesită mai multe informații:** cum se poate organiza cel mai bine munca mediatorilor romi în educație și cum se poate implementa un sistem stimulatoriu pentru desegregarea școlilor în mediile descentralizate.
- Cel mai important aspect este faptul că **există mai multe nevoi care trebuie înțelese** și multe lucruri care trebuie făcute pentru a raporta cunoștințele la programele cu impact național și regional.

Chiar și atunci când unele reușite sunt clare, guvernele trebuie convinse de eficiența politicilor bune, iar opoziția anumitor grupuri de interes trebuie evitată. **Demonstrarea validității și rentabilității anumitor politici și programe necesită studii și analize, precum și sisteme interne de monitorizare.** Orice mecanism de monitorizare se va confrunta cu problema obținerii de date statistice relevante. Din motive întemeiate, se întâmplă adesea ca romii să refuze să se autoidentifice în cadrul sondajelor și recensămintelor, lucru care duce la subestimarea numărului real de romi. De asemenea, din cauză că mulți romi sunt implicați în activități economice neoficiale, aceștia tind să-și ascundă sursele de venit și activitățile în care sunt implicați, asemenea celorlalte persoane care lucrează în sectorul neoficial. Mai mult decât atât, din cauza strategiei de evitare a autorităților

⁴⁾ În special prin proiectul aflat în derulare: „Educație pentru romi / Copii romi în Europa.”[țara?]

⁵⁾ Acesta este rezultatul unui sondaj de opinie OSI, „Schimbarea atitudinilor actuale cu privire la incluziunea romilor.” Document de discuție nepublicat, 2006, Budapesta.

administrative, caracteristică persoanelor foarte sărace, comunitățile romi mai sărace din unele țări tind să nu-și înregistreze copiii la naștere și astfel, nu pot să-și înregistreze nici căsătoriile sau alte evenimente. Aceste comportamente îngreunează crearea unei evidențe și împiedică formularea de politici. Informațiile privind romii încep să se îmbunătățească pe teritoriul Europei.

Recomandări

Acces la educație

- Informarea populației cu privire la importanța educației și calificării profesionale, pentru a împiedica copiii romi de la urmarea tradiției familiale în ceea ce privește educația, unde părinții sunt analfabeți sau au un nivel scăzut de educație;
- Furnizarea constantă de sprijin și mediere între familie și școală;
- Adresarea problemei vulnerabilității femeilor romi și, în special, a celor care au mai mulți copii, prin sprijinirea accesării de servicii de educație/îngrijire (grădiniță, programe după ore);
- Adresarea problemei analfabetismului în rândul romilor, prin facilitarea accesului la educație pentru romi, în vederea finalizării învățământului gimnazial și liceal și continuării implementării programelor de încurajare a participării populației romi la sistemul educațional (furnizarea de stimulente pentru adulții care participă la cursuri după ore/programe de tipul a doua șansă);
- Prevenirea constantă a abandonului școlar în rândul copiilor romi.

Concluzii

Incluziunea romilor în sistemele educaționale este posibilă și, în ultimii ani, s-au înregistrat progrese importante în acest sens. Aceste schimbări au început cu adevărat să se reflecte în cele câteva statistici disponibile. Începe să se formeze o nouă elită, care se angajează să lucreze pentru comunitățile lor, în calitate de facilitatori, profesori, directori de școli sau ONG-uri comunitare. Susținerea acestui trend pozitiv implică eforturi conjugate. Este important ca sistemele educaționale să fie mai deschise la abordările multiculturale și ca oamenii să accepte faptul că a fi cetățeni ai aceleiași țări nu înseamnă a fi cu toții exact la fel, a avea aceleași referințe culturale sau a avea același context economic. De asemenea, este important ca pedagogii să fie concentrați pe fiecare copil în parte și pe interacțiunile cu ceilalți elevi din clasă și ca personalul școlii să interacționeze în mod semnificativ cu părinții și comunitatea din afara clasei.

Principala filozofie din spatele unui efort paneuropean de incluziune a romilor în sistemul educațional ar trebui să fie reprezentată de faptul că acest efort va aduce beneficii tuturor copiilor, precum și întregii societăți. Este necesară o abordare care să se concentreze mai mult pe copil și pe comunitate, prin care toți copiii, indiferent de diferențele dintre aceștia să poată să se dezvolte ca parte dintr-o comunitate mai largă. Acest lucru se poate realiza doar dacă guvernele lucrează la schimbarea instituțiilor lor și dacă romii devin participanți constanți la sistem.